

ARS AEVI - SARAJEVSKI MUZEJ SUVREMENE UMJETNOSTI

Branko Franceschi
Galerija Miroslav Kraljević
Zagreb

■ zložba otvorena 25. lipnja 1999. u Skenderiji konačnica je niza izložaba projekta Ars Aevi - Muzej Sarajevo 2000, održanih diljem svijeta u svrhu zasnivanja sarajevske zbirke suvremene umjetnosti, popularizacije zamisli o osnivanju Muzeja suvremene umjetnosti u Sarajevu, a nadalje da se preko umjetnosti svjetska zajednica ili barem njen intelektualni dio pokuša iskupiti za neljudsku nespremnost kojom je dočekana tragična opsada grada. Uspoređivanje tragedija zacijelo je neukusna ili u najmanju ruku nezahvalna zadaća, ali vjerujem da bi tko iz Hrvatske tko je vidio barem jednu od prethodnih, parcijalnih izložaba kolekcije, mogao ne zamijetiti koliko je naša tragedija ostala samo naša i ničija više. Ona ista kozmopolitiska iskra koja je u Sarajevu zametnula ideju i realizaciju Olimpijskih igara, već prvih mjeseci opsade začela je i ovaj na prvi pogled megalomanski projekt. Enver Hadžiomerspahić, njegov začetnik i sadašnji generalni direktor, za nju je potom uspješno animirao i jedinu uistinu internacionalnu sferu umjetničke scene, a to je ona suvremene artistske produkcije. Gradu koji je postao bjelodanim dokazom koliko su tanašne zasade i institucije zapadne civilizacije bilo je nemoguće reći ne, pogotovo onima koji se smatraju baštinicima njena humanističkog nasljeđa. Cilju je dobro poslušila i usredotočenost medijske pozornosti koja je tada u Sarajevu mogla privući sve više ili manje iskrene sljedbenike pomalo izluzane, a svakako već izviterene ideje o političkoj korektnosti. Sve u svemu, nakon donatorskih izložaba u Milanu, Pratu, Ljubljani, Sarajevu, Veneciji, Beču te ponovno Milanu i Sarajevu, održanih od 1994. do 1999. godine, prikupljena je kolekcija koja obuhvaća preko 100 umjetnika planetarne slave. Politički aspekt kolekcije svakako je i najzanimljiviji. Govoriti o njenoj vrijednosti gotovo je bespredmetno. Naime, kolekciji po svojoj internacionalnoj orijentaciji, težini umjetnika i integraciji domaćih umjetnika u korpus prezentacije suvremenih strujanja, u ovom dijelu svijeta nema niti premca, niti takmaca. Sarajevo je u posjedu zbirke o kakvoj veći dio nerazvijena svijeta ne može ni sanjati. Ono što je slaba točka cijelog projekta objelodanjeno je na završnom, pozdravnom skupu simpozija AICA-e održanom u sklopu otvorenja izložbe. Događaj se odvijao u koncertnoj dvorani Skenderije, u neposrednoj blizini njenog sadašnjeg postava. Dvorana je dramatično svjedočanstvo razaranja. Netom ostakljena i pometena, upravo je veličanstvena u nagorenoj

Gideon Gechtman - instalacija

pročišćenosti svoje osnovne arhitektonske konstrukcije. Na zidovima, iznad kružnog plesnog podija, još se može iščitati grafit "Indexi", legendarne sarajevske rock - grupe koja je tu u onim drugim vremenima najčešće nastupala, a na vijencu fasade postavljen je Kosuthov neonski niz koji nabraja sve ključne događaje koji su obilježili Sarajevo od osnutka do apoteoze u simbol svih suvremenih balkanskih ratova i šire. Uvodna riječ i diskusija koja je potom uslijedila odlično su ocrtali gabarite kolekcije u njenom društvenom kontekstu. Veliko i gotovo samodopadno zadovoljstvo kojim je zbirka u stručnom krugu primljena i konačno eto, gotovo u potpunosti sagledana,

Instalacija Dennisa Openheima - krpene marionete obješene o vibrirajuću konzolu u formi svastike

Nebojša Šerić - duhovito suprotstavljen fotografski diptih, autoportret u francuskom ljetovalištu i na crti bojišnice

pomiješano je s neizvjesnošću njene daljnje sudbine. Odsutnost predstavnika struktura vlasti, koji su pristali uveličati svečanost otvorenja pred predstavnicima medija, indikacija je problema koje će tek trebati svladati. Pokazalo se da je sakupljanje zbirke, ma kako organizacijski naporno, ma kako bogato popraćeno kvalitetnim i skupim publikacijama, bilo lakši dio posla. Pred organizatorima se uzdigao tvrd problem smještaja zbirke. U situaciji kad je većina reprezentativnih gradskih zdanja uništena, u kojoj država i privreda praktično ne funkcioniraju, gdje su sve krovne ustanove kulture bivše republike upućene na financiranje od Sarajevskog kantona, gdje nema dovoljno stručnjaka, a mladih gotovo uopće, gdje su muzejske zbirke desetkovane, a same zgrade u najmanju ruku oštećene - postavlja se pitanje gdje, kad i tko će platiti ne samo trošak izgradnje ili adaptacije, već i sasvim izvjesno financijski zahtjevan hladni pogon nužan za održavanje zbirke. Očito je da politički konsenzus o tome ne postoji, kao ni u ostalom o malo čemu u Sarajevu ili Bosni i Hercegovini. S druge strane, fokus svjetske pozornosti brzo se okrenuo strahotama Kosova, Dagestana i Istočnog Timora. Karizma Sarajeva, ma koliko mu je međunarodna podrška još

uvijek ili možda više nego ikad potrebna, brzo postaje stvar prošlosti. Održavanje izložbe imalo je stoga zadatak ubrzati pronalaženje rješenja trajnog smještaja zbirke dok je sama stvar još makar malo topla. Pokazalo se da zanimanje međunarodne umjetničke zajednice još uvijek postoji. Naime, arhitekti Renzo Piano i Hans Holain ponudili su besplatan idejni projekt Muzeja Sarajevo 2000. Mi smo bolno svjesni da od te točke do izvedbe postoji težak i skup put.

Vratimo se samoj zbirci i njenom postavu u Centru Skenderija. Potvrdilo se očekivanje da će zbirka, budući da je prikupljena na dobrotvornoj osnovi, ekstenzivno predstaviti suvremenu umjetničku praksu. Osim što su pokriveni svi oblici, tehnike i tehnologije koje obilježavaju umjetnost današnjice, sami artefakti variraju kvalitetom. Zanimljivo je da su se upravo najglasovitiji umjetnici najdirektnije referirali na ratnu zbilju koja je potaknula njihovu donaciju. U ovom trenutku kad je sjećanje na rat još živo, to su najdojmljiviji radovi. Neki naknadni osvrti sigurno će za presudno mjerilo kvalitete radova uzeti objektivnije parametre, ali za sada ih je gotovo nemoguće iščitavati izvan ratnog konteksta. Kosuthovog smo se rada već dotaknuli. On će

podsjecati Sarajlije na događaje koje bi oni možda najradije ili zaboravili ili voljeli da se nikad nisu niti dogodili. Iz Bečke, inače najbrojnije, kolekcije istaknuo bih instalaciju Dennisa Oppenheima koja užase Sarajeva povezuje sa holokaustom nacizma kroz predstavu groteskno bezličnih krpenih marioneta obješenih o vibrirajuću konzolu u formi svastike. Iz Venecijanske kolekcije svakako je nezaobilazna eskapada Ilya Kabakova koja navješćuje da se autor povukao u idiličnu sliku vedrog neba te da će se izvjesnog 12. travnja vratiti i ponovno obući odjeću koju je pored nje uredno odložio na stolicu. Iz Sarajevske kolekcije potresna je instalacija Christiana Boltanskog čiji je cjelokupan opus prožet dubokim suosjećanjem sa žrtvama egzodusa. Njegov teatar sjena zastrašujuća je inačica danse macabrea u kojoj deseci minijaturnih papirnatih kostura pod svjetlosnim rafalima po zidovima bacaju titanske sjene smrti. Boltanski je jedna od osoba koje se Sarajlije s iskrenim uvažavanjem sjećaju još iz vremena opsade. Njegov dolazak, boravak, izložba i donacija ratnom Sarajevu, bili su diskretni i iskreni; mediji za njih nisu znali. Od domaćih umjetnika istaknuo bih dvoje mlađe generacije. Sarajevski jednostavnom duhovitošću Nebojša Šerić - Šoba, trenutno u svijetu najpoznatiji bosanski umjetnik, u fotografskom diptihu suprotstavlja svoj autoportret u istoj pozi. Jedan je snimljen na crti bojišnice, a drugi u francuskom ljetovalištu. Danica Dakić predstavljena je video projekcijom s koje u rasteru montaže bezglasno zazivaju mnogobrojna usta svih rasa, spola i dobi.

Posebno poglavlje impresivna je Ljubljanska kolekcija koju je organizirala njihova Moderna galerija. Uz izuzetak Irwinovaca i Marjetke Potrč predstavljaju međunarodne zvijezde Violu, Kapoora, Serrana, Sophie Calle, Abramovičku i mnoge druge. Naravno, ovo je mjesto na kojem je nemoguće ne zapitati se gdje smo se mi i jesmo li se uopće našli u ovom svjetski relevantnom i gotovo desetljeće dugom pothvatu. Prilika da se donira kolekcija pa makar i samo domaćih "klasika" suvremene umjetnosti, unatoč

napetosti između naše i susjedne države, mogla se i trebala se iskoristiti za promociju ne samo naše umjetnosti, već i onog humanističkog načela kojeg je Ars Aevi postao simbol. Gledajući iz praktičnog rakursa, tim činom bili bismo nazočni na svim velikim smotrama devedestih na kojima je

Ars Aevi sudjelovao sa svojim luksuznim, besplatnim, od Unescoa financiranim katalogima. Bila je to još jedna propuštena prilika za promidžbu naše nove države kroz našu novu umjetnost. Od hrvatskih umjetnika sada su kroz Milansku kolekciju svojim radovima nazočni samo Dubravka Rakoci i Goran Petercol.

Izložba je postavljena na brzinu i premda je napor da se izložbene hale i dvorane Skenderije prilagode i osvježe za potrebe izlaganja bio objektivno velik i u globalu uspješan, sitni propusti ukotijenjeni u balkanskom nemaru ne mogu se opravdati. I tri dana nakon otvorenja manjkali su nazivi trećine radova, geneza cijelog projekta i njegovi ciljevi nisu vidljivo izneseni, a stručnog vodstva nema. Za održavanje izložbe izabran je nespretni ljetni termin u kojem Sarajevo poslovično opusti, ali i izvan te činjenice očito je da veće zanimanje lokalnog stanovništva ne postoji. Marketing koji je tako dobro funkcionirao na internacionalnom planu, u potpunosti je izostao u matičnoj državi. Ovaj nedostatak osjećaja prema vlastitoj populaciji, čija patnja je uostalom privukla sva ta djela i visoke uzvanike i koja je mogla poslužiti kao komunikacijski most preko provalije općeg nerazumjevanja za suvremenu umjetnost, svakako neće pridonijeti izgradnji Muzeja Sarajevo 2000, a gotovo da njegovo postojanje čini izlišnim.

Ma koliko ideja o "Umjetnosti vječnoj" zvuči nategnuto primijenjena na suvremenu umjetničku produkciju,

ne može se zanijekati njen veličanstveni utopizam koji humanizam stvaralaštva suprotstavlja nečovječnosti razaranja. Zato je nemoguće ne poželjeti svim njenim sudionicima da pronađu osobne i naročito društvene snage koje će je uspjeti iznijeti do potpunog ostvarenja.

Joseph Beus - boca maslinova ulja s imenom autora instalacije na etiketi

Naslounica kataloga

Summary:

ARS AEVI -The Sarajevo Museum of Contemporary Art

The idea for establishing the Museum of Contemporary Art in Sarajevo was presented to the public for the first time in July of 1992, three months after the beginning of the siege of the city. From the outset, the project was given an international character. The aim was to create the collection from works of internationally renowned artists through collective exhibitions of donations organised by museums and centres of contemporary art from various cities in the world. Along with acting as the organiser, each museum or centre would take on the financing of the exhibition.

In this way, over the previous seven years a great and exceptionally valuable collection was created. All the works donated so far were presented collectively in one place in June of this year in the Skenderija Centre.

The next step in the creation of the Museum should be the construction of the building that will house all the donated works and the works that will keep coming to Sarajevo. The current idea is to build ten pavilions, each of them designed by an internationally renowned architect. In this way the city itself would, in a broader sense, become a great museum of contemporary art. This part of the project can probably be realised, but at the end there is the most difficult and questionable step – the funding of the construction. This part of the project is for now still just an idea with an uncertain future.